

Marko Šarić univ. spec. oec.

Voditelj prodaje oglasnoga prostora Hrvatskoga radija

markoIsaric@net.hr

HRVATSKA RADIO-TELEVIZIJA

Prisavlje 3, 10000 Zagreb

mob.: +385916348850.

UDK 339.732(497.5)

PRIKAZ KNJIGE

Naslov: Hrvatska: Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta: izvješće br. 66673-HR

NAKLADNIK: Zagreb, Ured Svjetske banke

MJESTO I GODINA IZDANJA: Zagreb, 2012.

Broj stranica: 120

ISBN: 978-953-56244-7-9

Dokument Svjetske banke u Hrvatskoj pod nazivom „Hrvatska: Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta“, kojeg je izradio tim Svjetske banke u Hrvatskoj ima dva cilja:

- a) da bude podloga za izradu gospodarske strategije nove hrvatske vlade i
- b) da bude doprinos javnim politikama u Republici Hrvatskoj.

Dokument predstavlja sintezu glavnih gospodarskih i razvojnih izazova s kojima se Hrvatska danas suočava, od kojih su mnogi istovjetni onima u državama članicama EU-a, te služi kao informacija o Strategiji Europa 2020 koju će Hrvatska morati uključiti u svoj sustav kao punopravna članica Europske unije. Navedeni dokument također sadrži i ključne elemente za raspravu kako Svjetska banka može biti partner hrvatskoj vladi u kratkoročnom i dugoročnom razdoblju.

Izvješće je tematski podijeljeno na ova poglavlja: Uvod, Postizanje makroekonomske stabilnosti, Osiguravanje pametnog rasta, Osiguranje održivog rasta, Jačanje uključivog rasta, te na kraju partnerstvo Svjetske banke s Hrvatskom s dodatcima.

U prvome poglavlju Izvješća (*Postizanje makroekonomske stabilnosti*) konstatira se kako se hrvatsko gospodarstvo suočava s novim vanjskim izazovima u vremenima dok pokušava ublažiti učinke prethodne krize. Naime nakon što je 2009. došlo do pada gospodarske aktivnosti od 5,8 posto, gospodarska aktivnost u 2010. godini dodatno smanjena za 1,2 posto. Za razliku od toga, države eurozone ostvarile su prosječan rast od 1,7 posto. U prvome poglavlju Izvješća skreće se pozornost na ne baš optimističan gospodarski opravak naše zemlje i ograničenja koja su u tom smislu prisutna. Visoka razina zaduženosti kućanstava i korporativnoga sektora uteg su domaćoj potražnji. Smanjenje investicija u dugotrajnu imovinu i dalje je vrlo ozbiljno, pri čemu je najveći utjecaj na to imao dvoznamenkasti pad u građevinskoj industriji. Premda se stopa nezaposlenosti smanjila na razinu nižu od svojih povijesnih vrijednosti, anketna stopa nezaposlenosti veća od 12 posto i dalje je vrlo visoka. Monetarna politika, tvrde autori Izvješća, i dalje djeluje na zaštitu stabilne valute u izraženo euroiziranom gospodarstvu, zbog čega je potrebno održavanje visokih deviznih pričuva, koje su u 2011. godini iznosile 11,2 milijarde EUR-

a. Većina banaka odgovarajuće je kapitalizirana, rizici su u porastu. U rujnu 2011. godine, pokazatelj primjerenosti kapitala od 19,4 posto za cjelokupni bankarski sektor bio je znatno veći od regulatornoga minimuma od 12 posto te veći od istoga pokazatelja u vremenima prije krize. Kako bi se smanjio visoki fiskalni deficit i rastući javni dug, autori Izvješća razvidno ukazuju na važnost smanjenja javne potrošne u Republici Hrvatskoj jer takav pristup donosi dugotrajne i kvalitetnije učinke u odnosu na učvršćivanje temeljeno na povećanju poreza. Javna potrošnja RH relativno je niža nego u usporedivim državama iz skupine EU10¹, ali povećanje zakonom zadane potrošnje traži uvođenje dodatnih rezova na rashodovnoj strani.

Naime, povećanje ukupne mase plaća i mirovina koja iznosi 0,4 posto BDP-a, a otplata kamata na razini od oko 0,5 posto i potencijalne obveze vezane za brodogradilišta, koje bi se mogle aktivirati na možebitnoj razini od jedan posto BDP-a godišnje za sljedeće tri godine, zajednički će zahtijevati rezanje drugih rashoda za oko 2 posto BDP-a. Mirovine odobrene po posebnim uvjetima, koje trenutno iznose 1,9 posto BDP-a, subvencije Hrvatskim željeznicama, brodogradilištima i poljoprivredi u iznosu od 2,4 posto BDP-a te plaće u hrvatskom javnom sektoru od 10,6 posto BDP-a, bili bi glavni kandidati za racionalizaciju državnoga proračuna. Autori su s pravom spomenuli potrebne reforme zdravstvenoga i socijalnoga sustava, s ciljem osiguranja dugoročne fiskalne održivosti i makroekonomske stabilnosti.

U drugom poglavlju Izvješća (*Osiguranje pametnog rasta*) analiziraju se mogućnosti podizanja konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva te se sugerira na prilike i izazove koje stvara članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Stavljaju se naglasak na jačanje učinkovitosti privatnoga sektora, smanjenje nepotrebne birokracije i jačanje vladavine prava, povećanje zaposlenosti u Hrvatskoj, jačanje ljudskoga kapitala i oslobađanje inovacijskoga potencijala. Hrvatsko nacionalno gospodarstvo treba se okoristiti velikim europskim tržištem, da bi se takvo što postiglo, trebat će uvesti strateške promjene u javne financije, sustav socijalne zaštite, obrazovanje, promicanje inovacija i poslovne klime.

Tablica 4. Izvješća temeljena na izvorima Eurostata pokazuje kako takvi nacionalni ciljevi trebaju biti

1 Zemlje EU 10: Bugarska, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska, Rumunjska, Slovačka Republika, Slovenija.

usklađeni sa Strategijom Europa 2020. Osnovni ciljevi takve strategije koji će potaknuti gore navedene strateške promjene su: 75 posto stanovništva u dobi od 20 do 64 godine treba biti zaposleno, 3 posto BDP-a EU-a treba se ulagati u istraživanje i razvoj, emisije stakleničkih plinova trebaju se smanjiti za 20 posto u usporedbi s 1990., udio obnovljivih izvora energije u krajnjoj potrošnji energenata treba se povećati na 20 posto, energetska učinkovitost treba se povećati za 20 posto., udio osoba koje prijevremeno napuštaju školovanje treba biti manji od 10 posto, najmanje 40 posto osoba u dobi od 30 do 34 godine trebaju završiti tercijarno ili ekvivalentno obrazovanje, siromaštvo se treba smanjiti.

Prikaz 11. Svjetski indeks konkurentnosti razvidno ukazuje na činjenicu da se hrvatsko gospodarstvo oslanja na rast temeljen na učinkovitosti izvora, a da je rast na temelju znanja još uvijek u povojima. Indeks također pokazuje da Hrvatska polako, ali relativno sporo zatvara jazove u pogledu konkurentnosti u odnosu na zemlje iz skupine EU-10 u području rada, roba, financija i učinkovitosti ljudskoga kapitala, ali jazovi su veći u području inovacija, tehničke spremnosti, institucija i poslovne sofisticiranosti.

Jačanje učinkovitosti hrvatskoga privatnoga sektora može se postići, kako autori ovog Izvješća sugeriraju: a) preraspodjelom izvora koji se trenutno slabo iskorištavaju u neučinkovitim trgovačkim društvima prema učinkovitijim društvima uz pomoć „kreativne destrukcije“ (ulazak društva na tržište i izlazak s tržišta: alokativna učinkovitost); i b) povećanje prosječne učinkovitosti manje učinkovitih društava unaprjeđivanjem ključnih gledišta ulagačke klime. Politike za povećanje ukupne učinkovitosti pokrivaju širok spektar, ali Hrvatska bi osobito pažnju trebala obratiti na one politike kojima bi se stvorila dinamizacija tržišta.

Hrvatska javna uprava je velika, relativno skupa i niske učinkovitosti. Pretjerano velika uprava usporava odlučivanje i pružanje usluga. Izvješće Svjetskoga gospodarskoga foruma o konkurentnosti, rangiralo je neučinkovitu javnu upravu na prvome mjestu ljestvice prepreka poslovanju u Hrvatskoj. Izvješće Svjetske banke u Hrvatskoj od veljače 2012. godine: „Hrvatska: Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta“, sugerira hrvatskoj vladi svodenje ukupne mase plaća na održivu razinu, istovremeno povećavajući djelotvornost javne uprave i osiguravajući postojanje kapaciteta za sve složeniju koordinaciju politika nakon hrvatskog ulaska u EU. Reforma javne uprave treba vrlo snažno političko i državno

vodstvo i sustav upravljanja reformom. Donošenje strategije javne uprave s vremenski određenim akcijskim planom, uz praćenje snažne središnje jedinice na razini hrvatske vlade, moglo bi dati snažni zamah reformama.

Prikaz broj 13. ukazuje na izrazito nisku stopu iskorištenosti rada. Rezultati hrvatskoga tržišta rada u odnosu na europske standarde, vrlo su slabi. Zaposleno je svega 59 od 100 osoba u radnoj aktivnoj dobi od 20 do 64 godine, što je najniži rezultat među europskim državama. Primjerice, taj omjer u Austriji iznosi 75 posto, a u Češkoj Republici i Sloveniji, dvjema novim članicama EU-a, taj omjer iznosi 70 posto. To ukazuje na činjenicu da bi 10 - 15 posto Hrvata u radno aktivnoj dobi moglo biti zaposleno, ali nije.

Striktno radno zakonodavstvo čini otpuštanje i zapošljavanje radnika u Hrvatskoj skupljim nego u većini država EU-a. U tom smislu u potpunosti je razvidan Prikaz 14. Izvješća. Zbog troškova, poslodavci ne samo što nerado zapošljavaju radnike, nego nerado otvaraju nova radna mjesta. Zbog toga je zapošljavanje manje osjetljivo na rast proizvodnje. Nadalje sugerira se također da takvi striktni radno-zakonodavni uvjeti otežavaju proces restrukturiranja poduzeća i preraspodjele novih radnih mjesta, a visoki troškovi otpuštanja i zapošljavanja kočice rast učinkovitosti, što izravno potkopava nacionalnu konkurentnost.

Hrvatski obrazovni sustav ključni je segment za jačanje ljudskoga kapitala. U prethodnome razdoblju provodile su se značajne reforme u hrvatskome obrazovnom sustavu, međutim to nije kompatibilno s potrebama za tržište rada, odnosno za pripremu na cjeloživotno učenje u vremenima demografskoga starenja hrvatskoga stanovništva. Oslobođanje inovacijskoga potencijala također je važan segment u strategiji osiguranja pametnoga rasta. Izvješće utvrđuje da je doprinos inovacija rastu učinkovitosti rada u Republici Hrvatskoj oko 8 posto manji nego što taj doprinos iznosi u odnosu na prosjek zemalja iz skupine EU8.

U trećem poglavlju Izvješća (*Osiguranje održivog rasta*) apostrofira se važnost geoprometnoga položaja Republike Hrvatske. Hrvatska ima potencijal postati regionalno logističko i distribucijsko čvorište. Također ima mogućnost postati važan regionalni vođa kada je u pitanju prekogranična suradnja, integralni transport i logistika. Ovo poglavlje stavlja naglasak na reformu hrvatskih nacionalnih

željeznica, sektor voda te na područje okoliša, energije i klimatskih promjena. Hrvatske su željeznice na sjecištu nekoliko paneuropskih transportnih koridora. Željeznički promet, ne samo da je ekološki prihvatljiv, već je i siguran. Hrvatski željeznički sustav nije dostigao operativne i financijske rezultate kakvi su potrebni da bi se podržao gospodarski razvitak Republike Hrvatske, naglašava se u Izvješću. Smanjeni željeznički promet i ograničeni operativni rezultati povećaju operativne troškove i ugrožavaju financijsku održivost HŽ Holdinga koja ovisi o državnim potporama. Čak i uz vrlo visoke državne subvencije, ova tvrtka nije konkurentna na europskom transportnom tržištu. Tablica 5. jasno ukazuje na pokazatelje učinkovitosti hrvatskih željeznica. U 2010. g. su operativni prihodi Holdinga pokrivali oko 74 posto operativnih rashoda (u tablici 5. Izvješća posebno je istaknut *omjer održivosti* koji se definira kao omjer operativnih prihoda izuzevši državne potpore i operativne troškove) što pokazuje da Hrvatske željeznice ne mogu preživjeti bez državnih subvencija. Smanjena konkurentnost hrvatskih nacionalnih željeznica utoliko više predstavlja izvor zabrinutosti, budući da su troškovi pristupa infrastrukturi u Hrvatskoj vrlo niski jer ih plaća država.

Pokrivenost Hrvatske uslugama vodoopskrbe i odvodnje i kvaliteta tih usluga zaostaje od prosjeka EU-a. Na državnoj razini je pokrivenost oko 80 posto, iako postoje značajna regionalna odstupanja. Otpadne vode, osobito obrada otpadnih voda, još je uvijek nedovoljno razvijena usprkos velikim ulaganjima u proteklim godinama kako se može utvrditi iz Prikaza broj 20. predmetnog Izvješća Svjetske banke.

Hrvatska je ostvarila značajan napredak u usklađivanju svoga zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a. Zakon o vodama i Zakon o gospodarenju vodama doneseni su prosincu 2009., a Strategija upravljanja vodama 2010. godine. Izvješće naglašava važnost sudjelovanja privatnoga sektora jer ulaganje u vodno gospodarstvo predstavlja ogroman infrastrukturni izazov. Prednost privatnoga sudjelovanja u sektoru voda najočitije su u smislu učinkovitijega rada i upravljanja sustavima i komunalnim poduzećima s ciljem smanjenja mnogobrojnih jalovih poslovnih procesa.

Politika zaštite okoliša i energetska politika u proteklih nekoliko godina je bila progresivno usklađivana s ekološkim i energetske zakonima EU-a. Za razdoblje 2005. - 2010. Hrvatska je rasporedila oko 3 posto BDP-a za ulaganja u zaštitu

okoliša, posebice u infrastrukturu, od čega je jedna trećina bila raspoređena za sektor otpadnih voda. Između 2004. i 2009. godine, samo je Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost kao izvanproračunski fond koji se financira pristojbama koje plaćaju zagađivači, distribuirao je više od 1,3 posto BDP-a za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost kako stoji u Prikazu 22. i 23. Izvješća Svjetske banke. Hrvatska tek treba osigurati značajno i stalno smanjenje otpada koji se odlaze na odlagalište koje ne ispunjavaju propise.

U četvrtome poglavlju Izvješća (*jačanje uključenog rasta*) razmatra se mogućnost i povećanja učinkovitosti socijalnih naknada, zdravstvenoga sektora te održivosti hrvatskoga mirovinskoga sustava. Hrvatska ima velikodušan sustav socijalnih naknada koji se izrazito oslanja na kategorijske naknade umjesto naknade na temelju potreba. U Prikazu 28. razvidno se vidi da Hrvatska raspoređuje značajno viši iznos BDP-a za socijalnu pomoć nego što je to slučaj s drugim zemljama Središnje i Istočne Europe. Sustav socijalne pomoći koji raspolaže najmanjim sredstvima je razmjerno dobro ciljan. Njime se dopire do 52 posto najsiromašnijih i 20 posto stanovništva opisano u Prikazu 29.

Preporuke Svjetske banke kroz predmetno Izvješće hrvatskoj vladi temelje se na provođenju hitnih reformi socijalne politike, kako bi se stanje relativno brzo popravilo. Takve reforme sadrže:

- a) učinkovit sustav upravljanja informacijama u socijalnoj skrbi učiniti potpuno operativnima kako bi se poboljšao sustav administracije i učinkovitosti te stvorili preduvjeti za razmjenu podataka s drugim državnim informacijskim sustavima, posebice s poreznom upravom,
- b) potpisati protokole za razmjenu podataka sa sedam državnih institucija koje su utvrđene kao najvažnije za razmjenu podataka s aplikacijom SOCSKRB te omogućiti elektronsku razmjenu podataka.

Tijekom proteklih 20 godina hrvatska vlada uvela je značajan broj reformi u zdravstvenom sustavu koje su značajno poboljšale njegove rezultate. Rezultat takve politike je da je životni vijek za Hrvate za jednu do dvije godine duži u odnosu na države sa sličnom razinom dohotka, kao što su Mađarska i Slovačka kao što sugerira Prikaz 30. Izvješća. Međutim postoje i znakoviti problemi u smislu preklapanja bolničkih kapaciteta, neracionalne zdravstvene mreže i tako dalje. U tom smislu Svjetska banka

predlaže da se:

- Revidira mreža zdravstvenih institucija,
- Racionalizira potrošnja za lijekove,
- Nastavi reforma hitne medicinske pomoći.

Održivost hrvatskoga mirovinskoga sustava veliki je izazov za svaku vladu. Kako se u Hrvatskoj povećava broj starijega stanovništva, tako će se povećavati i izazov njihovoga održavanja iznad linije siromaštva te osiguranja odgovarajućeg dohotka. Mirovinska reforma u Hrvatskoj i dalje nije dovršena, premda je pokrenuta još 1998. Nekoliko istovremenih reformi, kako predlaže Izvješće poboljšalo bi pravednost i adekvatnost sustava, ali bi fiskalni i politički troškovi bili visoki. Mogle bi se ostvariti uštede kojima bi se rasteretio hrvatski mirovinski sustav i to:

- a) ukidanjem prijevremenih mirovina,
- b) bržom konvergencijom povlaštenih mirovina na pravila međugeneracijske solidarnosti,
- c) priznavanjem staža mirovinskoga osiguranja samo temeljem uplaćenih doprinosa,
- d) usklađivanje mirovina s imovinskim cenzusom.

U petom poglavlju (*Partnerstvo Svjetske banke i Hrvatske*) naglašava se važnost i instrumenti djelovanja grupe Svjetske banke u RH. Partnerstvo grupe Svjetske banke s Republikom Hrvatskom dugo je koliko i hrvatska državna nezavisnost. Republika Hrvatska u tom smislu ima višestruku korist. I to bilo da se radi o analitičko-savjetodavnim uslugama u smislu povećanja hrvatske gospodarske konkurentnosti ili kada su u pitanju vrlo snažni i raznoliki kreditni instrumenti i strateški projekti (vrlo opširno opisani u Dodatku 2. i 3. Izvješća) koji pomažu u razvoju hrvatske državne infrastrukture, unaprjeđenje korporativnog upravljanja i zaštite okoliša. Ulaškom Hrvatske u EU, mijenja se i položaj Svjetske banke u Hrvatskoj u smislu osiguranja selektivnoga financiranja koje nadopunjuje financiranje EU-a.

Možemo na kraju kazati da ovo Izvješće Svjetske banke ureda u Zagrebu pod nazivom: „Hrvatska: Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta“ iz veljače 2012., predstavlja izvrsnu dijagnostiku stanja i podloga je za nužne promjene bez kojih Republika Hrvatska ne može zaživjeti kao uspješno društvo i država.